

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-2>

**THE BASIS, FACTORS AND FEATURES OF EUROPEAN
CURRENCY INTEGRATION AT THE CURRENT STAGE**

**ОСНОВА, ФАКТОРИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ВАЛЮТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Antonova O. M.

*PhD in Economics,
Associate Professor at the Department
of International Law
and Branch Legal Disciplines
Kyiv University of Law of the National
Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Антонова О. М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного
права та галузевих правових
дисциплін
Київський університет права
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Глобалізація, що характеризується зростаючою економічною взаємозалежністю країн усього світу, перебуває у діалектичній взаємодії з іншою формою інтернаціоналізації господарського життя, зокрема з процесом регіоналізації. В даний час глобалізація та регіоналізація є основними тенденціями, що впливають на стан та перспективи функціонування світової валютної системи, а також регіональної валютної інтеграції. Незважаючи на певну схожість передумов, об'єктивної основи та рушійних сил розвитку цих двох форм інтернаціоналізації, між ними є важливі відмінності, які пов'язані не лише з масштабами, але, що особливо важливо для наслідків глобалізації та регіоналізації, з їх економічним змістом.

Значення комплексного дослідження сучасних проблем європейської валютної інтеграції для України зумовлене тим, що дослідження теорії та практики валютної інтеграції, що спирається на об'єктивні закономірності розвитку, має важливе практичне значення для оцінки можливостей його адаптації до умов інтеграційної співпраці у валютній сфері в Україні.

Протягом трьох останніх десятиліть вивчення проблем теорії та практики європейської економічної та валютної інтеграції традиційно посідало значне місце у працях зарубіжних економістів з питань теорії та практики валютної інтеграції, слід виділити роботи Т. Байомі [1], В.Х. Бутера [2], П. Кенена [4], П. Кругмана [5], Р.А. Манделла [6], А.К. Роуза [7], Дж.А. Френкеля [3] та ін.

Базою для оцінки рушійних сил міжнародного інтеграційного співробітництва у валютній сфері є ринкова взаємодія факторів виробництва та обміну, тобто інтернаціоналізація господарського життя на мікроекономічному рівні. З погляду розкриття економічного змісту процесу регіональної валютної інтеграції дуже важливе значення має виявлення взаємозв'язку та взаємозумовленості між поняттями «інтернаціоналізація», «глобалізація» та «регіональна інтеграція», або «регіоналізація».

Об'єктивно розвивається процес інтернаціоналізації лежить в основі регіональної інтеграції та глобалізації. Регіональна інтеграція є вищою стадією інтернаціоналізації господарського життя, в якій беруть участь лати країни одного географічного регіону, що мають приблизно схожі виробничі структури і фінансові системи, що розвиваються відповідно до певних закономірностей економічного розвитку і відповідають фінансову стійкість. Навпаки, процес глобалізації завдяки стрімкому розвитку засобів інформатики та телекомунікацій поширюється на весь світ і охоплює фінансові ринки більшості країн, незалежно від рівня їх економічного розвитку. Регіоналізація, з одного боку, перебуває у взаємозв'язку з процесом глобалізації, з другого – висловлює специфічні інтереси більш тісно інтегрованих учасників, які прагнуть розвиватися за умов валютної та фінансової стабільності.

Регіональна інтеграція є найвищою стадією інтернаціоналізації господарського життя, в якій беруть участь країни одного географічного регіону, мають приблизно схожі виробничі структури та фінансові системи, що розвиваються відповідно до певних закономірностей економічного розвитку і відповідають вимогам забезпечення фінансової стійкості. Навпаки, процес глобалізації завдяки стрімкому розвитку засобів інформатики та телекомунікацій поширюється на весь світ і охоплює фінансові ринки більшості країн, незалежно від рівня їх економічного розвитку. Регіоналізація, з одного боку, перебуває у взаємозв'язку з процесом глобалізації, з другого – висловлює специфічні інтереси більш тісно інтегрованих учасників, які прагнуть розвиватися за умов валютної та фінансової стабільності.

Об'єктивні передумови валютної інтеграції спочатку виникають у сфері інтеграції виробництва розвинених країн регіону, виявляючись у створенні великих міжнародних господарських комплексів, створенні загального ринку товарів, послуг, капіталів та робочої сили, яка потім поширюється на відносини обміну. При цьому підвищення ступеня взаємної відкритості економіки об'єктивно потребує більш тісної координації грошово-кредитної та валютної політики країн регіону та

створення колективного механізму макроекономічного регулювання. Ринкова основа та макроекономічне регулювання – це дві сторони єдиного процесу економічної та валютної інтеграції.

Істотним є те, що валютна інтеграція є невід’ємною складовою і водночас найвищою самостійною стадією економічної інтеграції. Обидва ці процеси перебувають у діалектичній взаємодії. Валютна інтеграція, не будучи самоціллю, як зворотний зв’язок сприяє подальшому поглибленню економічної інтеграції. Виявлені особливості валютної інтеграції дозволили дати таке визначення її поняття: *Валютна інтеграція* – це найвищий ступінь економічної інтеграції, у процесі якої формуються необхідні умови для проведення єдиної грошово-кредитної та валютної політики, незворотної фіксації взаємних курсів валют і, можливо, запровадження єдиної грошової одиниці з метою забезпечення якісно нового рівня макроекономічної рівноваги та подальшого поглиблення економічної інтеграції.

Під макроекономічною рівновагою розуміється досягнення такого природного рівня стану макросистеми, у якому забезпечується оптимальне розподіл ресурсів на об’єднаному ринку товарів, трудових ресурсів і капіталів та підтримуються стабільні темпи економічного зростання, низький безробіття та інфляції. На практиці для підтримки рівноваги потрібно ефективне макроекономічне регулювання.

Під подальшим поглибленням економічної інтеграції розуміється позитивний вплив єдиної грошово-кредитної та валютної політики на досягнення вищого ступеня однорідності національних господарських систем, підвищення рівня продуктивних сил у регіоні та більш тісну координацію податково-бюджетної, структурної та інших напрямів економічної політики з можливим переходом до загальної політиці у цих сферах.

З урахуванням державного регулювання на національному, міждержавному та наднаціональному рівнях інтеграційних процесів слід виділити третю закономірність, обумовлену необхідністю дотримання оптимального співвідношення форм і методів регулювання інтеграційними процесами на національному, міждержавному та наднаціональному рівні, причому дане співвідношення знаходиться в постійному інтеграції. Роль державного регулювання зростає, а його форми ускладнюються у міру переходу до більш розвинених стадій валютної інтеграції. На етапі формування економічного та валютного союзу країни змушені відмовитися від національного суверенітету, насамперед у проведенні грошово-кредитної та валютної політики, що неминуче супроводжується подальшим посиленням регулюючого

початку, у тому числі наднаціонального, формуванням та консолідацією окремих структурних елементів політичного союзу.

На основі узагальнення досвіду європейської валютної інтеграції виділено її четверту закономірність, а саме – необхідність формування головної рушійної сили, або мотора інтеграції у складі найбільш розвинених, як правило, великих за своїм економічним потенціалом та політичним впливом країн, здатних спільними зусиллями висувати, відстоювати і послідовно реалізовувати ініціативи у сфері інтеграційної співпраці. Консолідуюча роль країн-лідерів має важливе значення для успішної реалізації спільних проєктів у валютній сфері, оскільки рівень компетенції та відповідальності колективних органів управління не завжди є для цього достатнім.

Дія закономірності про «головну рушійну силу», яка прагне активізувати участь в інтеграційних процесах інших країн, призводить на практиці до того, що стихійно або усвідомлено реалізується принцип «кілька швидкостей» розвитку інтеграції. В практиці валютного співробітництва нерідко виникають ситуації, коли окремі держави чи група країн вимушені внаслідок загострення внутрішніх проблем або відмовлятися від тісної координації дій, або приймати полегшені зобов'язання у сфері валютно-фінансового та економічного співробітництва.

Європейський економічний і валютний союз може стати дійсно збалансованою структурою, що динамічно розвивається, лише за умови, якщо такий важливий наднаціональний інструмент інтеграції як проведена єдина грошово-кредитна політика спиратиметься на тісно інтегровані базисні структурні компоненти, які визначаються поняттями номінальної та реальної конвергенції держав. Якщо вимогами номінальної конвергенції є критерії Маастрихтського договору про створення економічної валютної системи 1992 року, то до умов реальної конвергенції відносяться критерії теорії оптимальної валютної зони (ОВЗ), розробленої в 1961 р. Р.А. Манделлом, американським економістом, який став 1999 р. лауреатом Нобелівської премії в галузі економіки [6]. Основні положення теорії оптимальної валютної зони були взяті за основу для реалізації ЕВС, хоча низка умов з різних причин виявилася невиконаною.

Відповідно до основного постулату теорії ОВЗ, дві і більше країни отримують економічні вигоди від взаємної фіксації курсів валют у разі, якщо економічні цикли у цих державах мають високий рівень кореляції між собою. Переваги взаємної фіксації курсів валют (усуньте валютних ризиків, скорочення транзакційних витрат, надання номінального якоря

для грошово-кредитної політики, що користується загальною довірою), зростають у міру поглиблення економічної інтеграції, а переваги плаваючих валютних курсів знижуються. Американський економіст П. Кругман, розвиваючи базисні положення теорії ОВЗ, наголошує, що дві чи більше країни можуть утворити валютний союз у разі досягнення вельми значного обсягу взаємної зовнішньої торгівлі та за відсутності глибоких асиметричних шоків впливів на економіку цих країн [5].

Таким чином, важливим критерієм ОВЗ є значний ступінь взаємної відкритості економік країн – членів, що визначається як відношення обсягу зовнішньої торгівлі до ВВП. Зарубіжні економісти наголошують, що у міру поглиблення економічної інтеграції переваги взаємної фіксації обмінних курсів зростають, знижуючи потребу використання режиму плаваючих курсів для згладжування макроекономічних наслідків міждержавних структурних диспропорцій.

Література:

1. Bayoumi T, and B. Eichengreen. Shocking Aspects of European Monetary Integration. In: F. Torres, and F. Giavazzi. Growth and Adjustment in the European Monetary Union. Oxford:Cambridge University Press, 1993. P. 193-230.
2. Buiters W.H., and Grape C. Anchor, float or abandon ship: exchange rate regime for the accession countries. Banca Nazionale del Lavoro. Quarterly Review, Vol. LV, № 221, June 2002. P. 111-142.
3. Frankel J., and Rose A. The Endogeneity of the Optimum Currency Area Criteria. Economic Journal, No 108,1998. P. 1009-1025.
4. Kenen P. Meade E. The accession countries: what is equal treatment? Central Banking, Vol. XIV, No 3, February 2004. P. 54-62.
5. Krugman P., Obstfeld M. International Economics: Theory and Policy, 1988.
6. Mundell R.A. A Theory of Optimum Currency Area. The American Economic Review, Vol. 51, Issue 4, September 1961, P. 657-665.
7. Rose A.K. One Money, one Market: the Effect of Common Currencies on Trade. Economic Policy, № 30,2000. P. 9-45.